

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-42>**Ольга ХОРОШ,***orcid.org/0000-0002-9176-1854*

викладач кафедри іноземних мов

Державного університету «Житомирська політехніка»

(Житомир, Україна) *olyakhorosh@gmail.com***Марина ДАВИДОВИЧ,***orcid.org/0000-0003-2306-6144*

асистент кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки

Державного університету «Житомирська політехніка»

(Житомир, Україна) *mariyurchuk@gmail.com***Катерина ПАРНУС,***orcid.org/0000-0003-1811-0980*

асистент кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки

Державного університету «Житомирська політехніка»

(Житомир, Україна) *katemarchuk38@gmail.com*

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ КИТАЮ В СЕРЕДИНІ ХХ СТОЛІТТЯ ТА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячується історичному аспекту формування системи освіти в Китайській народній республіці в середині ХХ ст. та на початку ХХІ ст. Особливу увагу приділено новітнім тенденціям розвитку освіти КНР, які багато в чому визначаються глобалізацією та інтернаціоналізацією.

У сучасній світовій економіці інтелектуальному потенціалу приділяється особливу увагу, бо в цивілізованому суспільстві важливою і пріоритетною цінністю виступає інтелектуалізація людського капіталу, рівень і якість якого здатне надати об'єктивну інформацію про національний добробут країни і рівні її конкурентоспроможності. Для досягнення високого рівня конкурентоспроможності надзвичайно важливим фактором у світовій практиці є здатність нації підтримувати систему сучасної та ефективної освіти і збільшення потенціалу робочої сили через якісне навчання та підготовку. Аналізуючи рейтинги вузів та досягнення школярів за міжнародною атестацією (Programme for International Student Assessment, PISA) ми спостерігаємо стрімкий стрибок у сфері освіти КНР, який обґрунтований не лише станом економіки цієї країни, а й державними програмами підтримки освіти, що діють у Китаї. Зміни в системі освіти КНР розпочалися з моменту створення КНР в 1949 р., коли рівень писемності населення був дуже низьким, а більшість населення було неграмотним. Китайська народна республіка мала чотири умовних етапи реформування. Реформування китайської освіти продовжується і досі і новітні програми вносять поправки в системі освіти. Однак, вже з впевненістю можна говорити про те, що китайські реформи в освіті були дієвими. Освітні програми в Китаї набирають великої популярності серед іноземців. Нині Китай є одним з найпопулярніших освітніх напрямків.

Ключові слова: глобалізація освіти, система освіти, інноваційний розвиток, освіта КНР, реформування освіти.

Olga KHOROSH,*orcid.org/0000-0002-9176-1854*

Assistant at the Department of Pedagogical Technologies and Language Training

Zhytomyr Polytechnic State University

(Zhytomyr, Ukraine) *olyakhorosh@gmail.com***Maryna DAVYDOVYCH,***orcid.org/0000-0003-2306-6144*

Assistant at the Department of Pedagogical Technologies and Language Training

Zhytomyr Polytechnic State University

(Zhytomyr, Ukraine) *mariyurchuk@gmail.com*

Kateryna PARNUS,

orcid.org/0000-0003-1811-0980

*Assistant at the Department of Pedagogical Technologies and Language Training
Zhytomyr Polytechnic State University
(Zhytomyr, Ukraine) katemarchuk38@gmail.com*

THE DEVELOPMENT OF MODERN EDUCATION IN CHINA IN THE MIDDLE OF THE 20TH CENTURY AND AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY: A HISTORICAL ASPECT

The article is devoted to the historical aspect of the formation of the education system in the People's Republic of China in the middle of the 20th century and at the beginning of the XXI century. Particular attention is paid to the latest trends in the development of education in the People's Republic of China, which are largely determined by globalization and internationalization.

In the modern world economy special attention is paid to intellectual potential, because in a civilized society the intellectualization of human capital is an important and priority value, the level and quality of which can provide objective information about the national well being of the country and the level of its competitiveness. To achieve a high level of competitiveness an extremely important factor in global practice is the ability of a nation to maintain a system of modern and effective education and increase the potential of the workforce through quality education and training. Analyzing the rankings of higher education institutions and the achievements of schoolchildren according to international certification (Program for International Student Assessment, PISA), we observe a rapid jump in the field of education in the PRC, which is justified not only by the state of the economy of this country, but also by state education support programs which are implemented in China. Changes in the education system of the People's Republic of China began from the time of the establishment of the People's Republic of China in 1949, when the literacy rate of the population was very low, and the majority of the population was illiterate. The People's Republic of China had four stages of reformation. The reformation of Chinese education is continuing these days, and the latest programs introduce amendments to the education system. However, it is fair to say that the Chinese reforms in education were effective. Educational programs in China are gaining great popularity among foreigners. Today China is one of the most popular educational destinations.

Key words: *globalization of education, education system, innovative development, education of the People's Republic of China, education reform.*

Постановка проблеми. В умовах реформи системи освіти в Україні все більшу важливість набувають вивчення і аналіз розвитку освіти за кордоном. Останнім часом все більш актуальними напрямками навчання стають азійські країни, серед яких КНР займає привілейовану увагу через свої швидкі темпи розвитку не лише в економіці, але й в освіті. Система освіти КНР в даний час є дійсно ефективною, динамічною, гнучкою та швидко реагуючою на зміни в світі. Варто відмітити, що дана система має свої недоліки. Однак, подолавши всі прогалини система освіти КНР має всі шанси з успіхом вивести свою освітню систему на найвищий рівень світового розвитку.

Аналіз досліджень. Аналіз педагогічної, історичної літератури та спеціальної літератури (інтернет джерел) в обраному напрямку дослідження дозволив нам визначити, що такі вчені як Вільям Голдстік, Сюзанна Пеппер, Пей Гао досліджували процес формування сучасної освіти КНР. Тенденції розвитку та реформи вищої освіти в Китаї упродовж другої половини ХХ ст. розглядали В. Клепиков, І. Наумов, Н. Пазюра.

Освітні досягнення китайців слід оцінювати, враховуючи історичний шлях, а також чисельністю та структуру населення. Китай є країною з зростаючим рівнем грамотності населення.

Мета статті. Послідовно проаналізувати етапи розвитку освітньої системи у КНР в середині ХХ ст. та на початку ХХІ ст., а також відзначити сучасний стан освіти в Китаї в цілому.

Інтерес до освіти КНР обумовлено в першу чергу успіхами шкільної системи освіти, яка підкріплюється проходженням китайськими школярами програми міжнародної атестації учнів (Programme for International Student Assessment, PISA) з найвищими балами.

Завжди існував тісний зв'язок між змінами економічного, політичного середовища та освітніми реформами. У Китаї, як і в інших країнах, один політичний режим за іншим реформував освіту, щоб відповідати їхнім явним і прихованим цілям. Щоб зручно окреслити шлях Китайської республіки до сучасної системи освіти, варто визначити її мінливі характеристики через чотири окремі політичні фази. Як зазначає Вільям Голдстік, новітня освітня система КНР ділиться на такі етапи реформування:

1. Освіта Китаю часів проголошення республіки (1911–1919)
2. Освіта часів демократичної революції (1919–1949)
3. Освіта комуністичної епохи часів Мао Цзедуна (1949–1978)

4. Сучасна міжнародна освіта Китаю (1978–2012) (William Goldstick, 2012: 4).

В середині ХХ сторіччя, після закінчення Другої світової війни та громадянської війни між комуністичною партією Китаю та керівництвом Гоміндана економічна та соціальна ситуація в Китаї була надзвичайно важкою. В 1949 році проголошується Китайська Народна Республіка, а з 1950 року починається її визнання в світі. Так само, як і багато інших галузей, освіта знаходилася в занепаді, 80% населення були неграмотні, і новому уряду було необхідно терміново вживати заходів для поліпшення ситуації. Після утворення КНР були проведені реформи в інтересах створення єдиної системи освіти. У 1949–1957 рр. були збільшені витрати на освіту; розроблені єдині програми навчання і навчальні матеріали. Уже в 1956 році рівень неписьменності знизився до 78%; була створена система шкіл для навчання дорослого населення (Yi Gaofeng, Venni V. Krishna, Xinpei Zhang, Yuheng Jiang, 2021: 24).

На графіку чітко візуалізується тенденція до зменшення неписьменності населення Китаю в 1950–2020 роках (Рис. 1). У 1979 р. понад 23% населення Китаю було неписьменним, через 20 років ця цифра знизилася майже до 13%, дев'ятирічним обов'язковим навчанням вже було охоплено близько 65% молоді Китаю. До 2000 р. у масштабі всього Китаю кількість неписьменних серед людей молодого та середнього віку скоротилася майже до 8% (Literacy rate of youth aged 15–24, 2000).

Дані 1989 р. свідчать, що в КНР відчули гостру нестачу кваліфікованих працівників. Зі 128 млн. міських працівників лише 40 млн. мали спеціальну освіту, тобто понад 70% мали потребу у спеціальній професійній підготовці. Наприклад,

у Шанхаї з його населенням 11 млн. чоловік й економічно активним населенням 4.2 млн. чоловік, на 1000 працівників припадало 57 керівників, 12 з яких закінчили вищі навчальні заклади по спеціальності (Пазюра, 2003: 188).

Поворотним пунктом в освіті КНР став XIV з'їзд Комуністичної партії Китаю (КПК) 1992 р., де було прийнято постанову про те, що метою країни є побудова соціалістичної ринкової економіки та фундаментальне місце займатиме підготовка більше ста мільйонів робітників та десяти мільйонів спеціальних кадрів, що відповідатиме умовам модернізації. Стратегія передбачала розвиток освіти з використанням потенціалу інтелігенції, курс розвитку був направлений на оптимізацію структури освіти, всебічний розвиток базової освіти, активний розвиток професійної та вищої освіти. Основним документом 90-х років ХХ століття, який закріпив зміни в навчанні стала «Програма реформ і розвитку освіти в Китаї». Документ передбачав обов'язкове дев'ятирічне навчання для всіх верств населення, ліквідацію неграмотності серед підлітків та дорослих, активне поширення професійно-технічного навчання серед дорослих та стійкий розвиток вищої освіти.

В 80-х роках ХХ ст. відбулася централізація вищої освіти – вузи передалися у відання Міністерства освіти. У 1985 р. було опубліковано рішення ЦК КПК «Про реформу структури вищої освіти». Всі вузи поділилися на університети та інститути, а так само ділилися за профілями на політехнічні, технічні, лісові, сільськогосподарські, медичні та педагогічні. Перед новим урядом постала гостра проблема нестачі педагогічних кадрів. У зв'язку з цим значно розширилася мережа педагогічних навчальних закладів, в кожній провінції було створено хоча б по одному педагогічному інституту.

Саме рішення партії 1985 року щодо реформи освіти надало окремим навчальним закладам повноваження змінювати цілі різних дисциплін, формулювати навчальні плани та складати навчальні програми. Але рішення не передбачало шляхів вирішення протиріч між новими повноваженнями інститутів і централізованою плановою системою. Рішення розроблялися методом проб і помилок (Suzanne Perreer, 1990: 131).

У 1998 р. на вересневому засіданні Постійного Комітету Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП) був прийнятий новий Закон КНР про вищу освіту. Закон вступив чинності з 1 січня 1999 року. Загальне керівни-

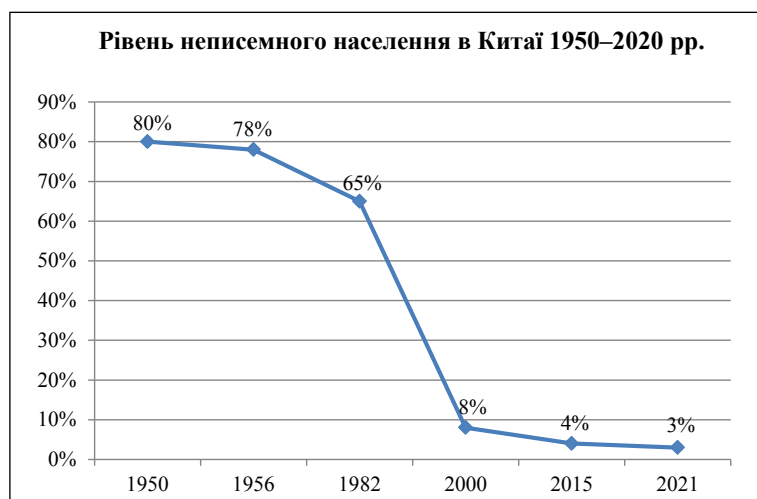

Рис. 1. Динаміка розвитку писемності в Китаї 1950–2020 рр.

цтво сферою вищої освіти почало здійснюватися Держрадою через підлеглі йому відомства. Дозвіл на створення або зміна статусу вузів здійснювалася адміністративними органами Держради, провінцій, автономних районів, міст центрального підпорядкування або іншими організаціями за їх дорученням. Одночасно вказується, що поряд з існуванням вузів загальнонаціонального і провінційного підпорядкування, держава заохочувала в рамках закону їх створення і фінансування професійними, підприємницькими організаціями, громадськими колективами, іншими громадськими організаціями і громадянами. Тим самим вперше допускалася в принципі ідея установи та легалізації приватних вузів.

Закон передбачав три різновидності вищої освіти: курси зі спеціальними навчальними програмами (термін навчання 2–3 роки), бакалаврат (4–5 років) і магістратура (додатково 2–3 роки). Встановились три навчальні ступені: бакалавр, магістр і доктор наук. Передбачалися посадові категорії: асистент, викладач (лектор), доцент і професор. Закріпилася платна система навчання. Виняток здійснювався лише для студентів з мало-забезпечених сімей (пільгова оплата або безкоштовне навчання). Кращі студенти могли претендувати на стипендії та разові матеріальні заохочення (Ш. Юань, 2003: 78).

Підкреслюється, що метою створення вузу має бути служіння державним і громадським інтересам, а не отримання прибутку. У той же час закон формально не забороняє досить поширену сьогодні в КНР практику ведення вузами комерційної діяльності (здача приміщень в оренду, видавничі і друкарські послуги і т.д.). Вузами був створений ряд підприємств з освоєння високотехнологій з метою сприяння розвитку науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). В результаті цього сформувався ряд відомих конкурентоспроможних прибуткових компаній.

Загалом новий закон значно розширив можливості участі недержавних структур у розвитку вищої освіти – сфера, яка вважається в Китаї пріоритетною в контексті зусиль з подолання культурного і технологічного відставання від передових держав. При цьому, незважаючи на традиційні ідеологічні, політичні та адміністративні важелі контролю за освітньою сферою, даний закон дозволив певною мірою послабити контроль щодо навчальних закла-

дів, створюваних іншими громадськими структурами (на відміну від державних вузів вони не зобов'язані працювати під керівництвом парткомів, натомість вони відповідають законодавчим положенням про громадські організації). У порівнянні з минулим істотний акцент робиться на придбання глибоких спеціальних і професійних знань.

За цінами 2017 року ВВП на душу населення по ПКС збільшився в 11 разів за 1990–2019 при середньорічному темпу росту 8,7% і склав 16 тис. доларів в 2019 році, загальна тривалість навчання збільшилася з 0,9 р. (в 1950 р.) до 7,9 р. (в 2018 р.) (World Inequality Database on Education)

Реформи у вищій освіті також зробили свій внесок у підготовленні висококваліфікованих спеціалістів. Показник охоплення населення вищою освітою збільшився з 10% у 2000 р. до 51,6% у 2019 р., що є вищим аніж середньостатистичний показник у світі та вищим ніж показник розвинутих країн. (National Human Development Report Special Edition, 2010)

Ми можемо спостерігати на графіку, що розвиток системи вищої освіти КНР відбувається досить стрімкими темпами і при цьому їх система вважається найбільшою в світі. За відомостями місцевого Міністерства Освіти, в 1965 році в КНР налічувалося 434 вищих навчальних заклади, в той час як за звітним 2020 року в країні налічувалося 2738 вищих навчальних заклади, серед них вищі навчальні заклади звичайного типу та автономні інститути. У 2019 році загальна кількість студентів вищих навчальних закладів усіх типів досягла 40020 тис. осіб, порівняно з попереднім роком збільшилась на 1690 тис. осіб. Показник охоплення вищою осві-

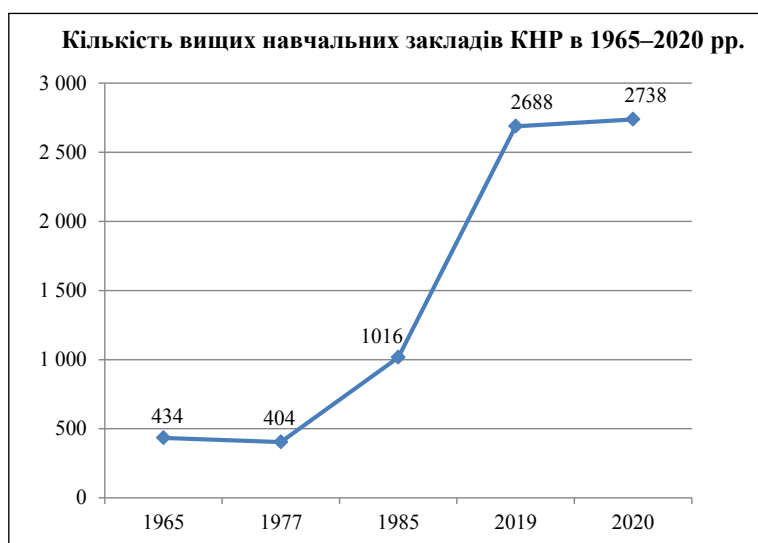

Рис. 2. Динаміка розвитку системи вищої освіти КНР в 1965–2020 рр.

тою досяг 51,6%, що зросло на 3,5% лише за рік. Вища освіта готова увійти до етапу інтенсивного розвитку та популяризації. На кожні 100 тис. населення країни припадає 2857 студентів, які здобувають вищу освіту (Ministry of Education of the People's Republic of China).

Вищі навчальні заклади Китаю є світовими лідерами по числу наукових публікацій. Наприклад, університет Цінхуа та Пекінський університет займають 17 та 18 строчки рейтингу QS (QS World University Rankings 2022).

Університети Китаю співпрацюють з провідними університетами світу. До 2009 року Міністерство освіти Китаю підписало договори про співпрацю у сфері освіти зі 188 країнами. Ці договори передбачають питання обміну студентами, візити високих посадовців у сфері освіти, проведення спільних наукових досліджень.

Реформа китайської вищої школи включала просування університетів у світові лідери. У 1995 Китай прийняв рішення про запуск нових великомасштабних ініціатив з розвитку вищої освіти. Першим був запущений «Проект 211», який ставив для сотні найкращих вишів країни завдання досягти суттєвого прогресу у викладанні та науці. Назва проекту з'явилася від скорочення «21 століття» та «100 університетів». Проект передбачав «будівництво 100 університетів та ключових дисциплін у 21 столітті», тобто вибірку перспективних навчальних закладів та спеціальностей.

У з 1996 по 2000 рр. загальна сума коштів, виділених на «Проект 211», становила 18 мільярдів юанів (близько \$3 млрд). За цей час було сформовано ключові дисципліни, створено матеріально-технічну базу для викладання та проведення досліджень, а саме – відкрито Китайську освітню та науково-дослідну комп'ютерну мережу, Національний науково-технічний центр книг та документації, побудовано нові лабораторії та дослідницькі центри при університетах, покращено умови проживання студентів у гуртожитках.

На зміну «Проекту 211» прийшов наступний прогресивний проект, який мав назву «Проект 985». Його анонсував сам генсек ЦК КПК Цзян Цземінь у травні 1998 року на 100-річному ювілеї Пекінського університету. Мета проекту схожа

на його попередника – сприяти розвитку системи вищої освіти та зміцненню репутації китайських університетів за кордоном.

Уряд затвердив 9 вищих навчальних заклади (надалі до них приєднали ще 30), які мали увійти до рейтингів університетів світового класу до 2020 року (4).

Ці вузи згодом сформували Лігу С9, що є аналогічним групі «Рассел» у Великій Британії, Групі восьми в Австралії та Лізі Плюща в США. Така ліга була створена для того, щоб ВНЗ проводили обміни студентами університетів-учасників, а також студентські та викладацькі обміни з альянсами ВНЗ з інших країн.

У Лігу С9 входять Фуданський університет, Харбінський політехнічний університет, Нанкінський університет, Пекінський університет, Шанхайський університет транспорту, Університет Цінхуа, Науково-технічний університет Китаю, Сіаньський університет транспорту та Чжецзянський університет. На їхню частку припадає 3% дослідників країни, 10% державних дослідницьких витрат та 20% академічних публікацій (12).

Висновки. Аналіз нормативних документів, статистичних даних та переконань вчених дозволяє зробити такі висновки про поточне становище та перспективи розвитку вищої освіти в КНР. Безперечно, впровадження реформування освіти КНР дало вражаючі результати на всіх рівнях освіти.

Однак, стрімкий розвиток несе не лише чудові результати та досягнення, а й нові виклики та завдання. Збільшення кількості вищих навчальних закладів створює внутрішню конкуренцію, яка призводить до націленості на короткострокові та швидкі результати, що може позначитися на якості роботи. Управління системою вищої освіти, що виходить із рейтингів вузів, може вести до концентрації ресурсів на досягненні нереалістичних цілей, а в кінцевому рахунку – до зниження загальної якості освіти та зростання соціальної нерівності.

Питання реформування освіти є актуальним і для України. Досвід Китаю у глобалізації та модернізації освіти без сумніву є корисним. Саме тому вивчення даної проблеми є перспективним для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пазюра Н. Основні напрями реформування вищої освіти в Китаї : Педагог професійної освіти. 2003, № 4. 181–188 с.
2. Ш. Юань. Приватна вища освіта у Китаї: еволюція, особливості та проблеми: Університетське управління. 2003. № 3 (31), 77–80 с.
3. Yi Gaofeng, Venni V. Krishna, Xinpei Zhang, Yuheng Jiang Chinese Universities in the National Innovation System: Academic Entrepreneurship and ecosystem, Routledge India, 1st edition (August 12, 2021), 280 pages.

4. Ministry of Education of the People's Republic of China, Report on the Development of Education of the People's Republic of China in 2019. URL: http://ru.moe.gov.cn/documents/reports/202106/t20210608_536648.html (дата звернення 27.02.2023)
5. QS World University Rankings 2022. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>, (дата звернення 25.02.2023)
6. Literacy rate of youth aged 15–24, 2000, 2010 and 2015. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>(дата звернення 27.02.2023)
7. World Inequality Database on Education (WIDE), URL: <https://www.education-inequalities.org/>(дата звернення 27.02.2023)
8. Barro-Lee Educational Attainment Dataset, URL: <http://www.barrolee.com/> (дата звернення 26.02.2023)
9. National Human Development Report Special Edition, URL: https://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/human_development/national-human-development-report-special-edition.html (дата звернення 26.02.2023)
10. Ministry of Education of the People's Republic of China. Number of Higher Education Institutions, URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A03/moe_560/jytjsj_2017/qg/201808/t20180808_344686.html (дата звернення 27.02.2023)
11. The World University Rankings. Universities of China's C9 League excel in selection fields. URL: <https://www.timeshighereducation.com/news/eastern-stars-universities-of-chinas-c9-league-excel-in-select-fields/415193.article> (дата звернення 27.02.2023)
12. William Goldstick China's Modern Educational System and its Disparities Can we close this gap. URL: https://www.researchgate.net/publication/261360991_China's_Modern_Educational_System_and_its_Disparities_Can_we_close_this_gap (дата звернення 26.02.2023)
13. Suzanne Pepper China's Education Reform in the 1980s Policies, Issues, and Historical Perspectives. URL: https://digitalassets.lib.berkeley.edu/ieas/CRM_36.pdf (дата звернення 27.02.2023)
14. Pei Gao Risen from Chaos: the development of modern education in China, 1905–1948, URL: http://etheses.lse.ac.uk/3169/1/Gao_Risen_from_Chaos.pdf (дата звернення 25.02.2023)

REFERENCES

1. Paziura N. Osnovni napriamy reformuvannya vyshchoi osvity v Kytai [The main directions of reforming higher education in China]. Pedagog profesii noi osvity, 2003, № 4, pp. 181–188. [in Ukrainian]
2. Sh. Yuan. Pryvatna vyshcha osvita u Kytai: evoliutsiia, osoblyvosti ta problemy [Private higher education in China: evolution, features and problems]. Universytetske upravlinnia, 2003. № 3 (31). pp. 77–80. [in Ukrainian]
3. Yi Gaofeng, Venni V. Krishna, Xinpei Zhang, Yuheng Jiang Chinese Universities in the National Innovation System: Academic Entrepreneurship and ecosystem, Routledge India, 1st edition (August 12, 2021), 280 pages.
4. Ministry of Education of the People's Republic of China, Report on the Development of Education of the People's Republic of China in 2019, URL: http://ru.moe.gov.cn/documents/reports/202106/t20210608_536648.html (access date 27.02.2023)
5. QS World University Rankings 2022, URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>, (access date 25.02.2023)
6. Literacy rate of youth aged 15–24, 2000, 2010 and 2015, URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>(access date 27.02.2023)
7. World Inequality Database on Education (WIDE), URL: <https://www.education-inequalities.org/>(access date 27.02.2023)
8. Barro-Lee Educational Attainment Dataset, URL: <http://www.barrolee.com> (access date 26.02.2023)
9. National Human Development Report Special Edition, URL: https://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/human_development/national-human-development-report-special-edition.html (access date 26.02.2023)
10. Ministry of Education of the People's Republic of China. Number of Higher Education Institutions, URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A03/moe_560/jytjsj_2017/qg/201808/t20180808_344686.html (access date 27.02.2023)
11. The World University Rankings. Universities of China's C9 League excel in selection fields. URL: <https://www.timeshighereducation.com/news/eastern-stars-universities-of-chinas-c9-league-excel-in-select-fields/415193.article> (access date 27.02.2023)
12. William Goldstick China's Modern Educational System and its Disparities Can we close this gap, URL: https://www.researchgate.net/publication/261360991_China's_Modern_Educational_System_and_its_Disparities_Can_we_close_this_gap (access date 26.02.2023)
13. Suzanne Pepper China's Education Reform in the 1980s Policies, Issues, and Historical Perspectives. URL: https://digitalassets.lib.berkeley.edu/ieas/CRM_36.pdf (access date 27.02.2023)
14. Pei Gao Risen from Chaos: the development of modern education in China, 1905–1948. URL: http://etheses.lse.ac.uk/3169/1/Gao_Risen_from_Chaos.pdf (access date 25.02.2023)